

Н. В. МАКОВСЬКА*

**МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ
КРУГЛОГО СТОЛУ АРХІВІВ (СІТРА)**

23–28 жовтня 2011 р. іспанське місто Толедо гостинно приймало представників світової архівної спільноти. Близько 350 архівістів із 170 країн зібралися для обговорення актуальних професійних і організаційних питань на Міжнародну конференцію Круглого столу архівів (СІТРА), у рамках якої також проходили засідання Програмної комісії та Виконавчого комітету Міжнародної Ради Архівів (МРА), форуму національних архівістів, щорічні загальні збори членів МРА (Генеральна асамблея)¹. Українська делегація взяла участь у Міжнародній конференції Круглого столу архівів (25–27 жовтня) та Генеральній асамблеї МРА (28 жовтня). До складу делегації входили: Голова Державної архівної служби України О. П. Гінзбург – керівник делегації, директор ЦДАВО України Н. В. Маковська, директор Державного архіву Дніпропетровської області Н. В. Киструська, директор Державного архіву Полтавської області Г. П. Білоус.

Цьогорічна 43-а (і остання) СІТРА, яка відкрилася 25 жовтня, була присвячена основоположному і “традиційному” для архівної справи питанню забезпечення збереженості архівних документів з урахуванням нових реалій та викликів цифрової епохи. Пропонована організаційним комітетом з проведення СІТРА-2011 програма конференції демонструвала широкий діапазон питань для обговорення. Зокрема, передбачалося розглянути сучасний стан та проблеми збереження документальної спадщини світу у ХХІ ст., питання електронного архівування та забезпечення збереженості цифрових архівних документів, місце і роль оцифрування у забезпеченні збереження документів на паперових носіях, використання міжнародних стандартів збереження документів, прийняття превентивних заходів для захисту архівів під час надзвичайних ситуацій, а також обговорення поточних проектів та стратегії діяльності МРА. Головна ідея СІТРА-2011 стисло сформульо-

---

* *Маковська Наталія Василівна* – кандидат історичних наук, доцент, директор Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України.

вана в її гаслі “Забезпечення життєздатності архівів в електронному світі: архівне зберігання у 21-му столітті” (“Keeping Archives Alive in a Digital World: Archival Preservation in the 21 Century”).

Конференція проходила у форматі пленарних засідань і паралельних сесій.

На першій пленарній сесії, яка відкрилася 26 жовтня, обговорювалася проблема “Збереження архівів у ХХІ столітті: загальний стан та виклики”. Розпочав дискусію президент МРА і керівник архівної служби Нідерландів *Мартін Берендсе*. Резюмуючи виступи (ще три ключових спікера: *Девід Бірмен*, *Мунір Бученачі*, *М. Чікхі*), відзначимо наступні важливі моменти: архіви мають прийняти і адекватно реагувати на виклики ХХІ століття стосовно забезпечення збереженості документальної спадщини світу як на традиційних, паперових носіях, так і на новітніх, електронних; існують очевидні ризики для довготривалого зберігання електронних архівних документів. Природа цих ризиків може бути як технологічною, так і пов’язаною з управлінськими, соціальними (згадувалися події цього року в Єгипті, Тунісі, Сирії), природними (наприклад, цьогорічний землетрус в Японії) катаклізмами; у зв’язку з існуючими ризиками висловлювалися сумніви (виступ генерального директора Національного архіву Алжиру *М. Чікхі*) щодо необхідності оцифрування архівних документів з метою забезпечення їх збереженості. На думку алжирського архівіста, “ціна питання” не адекватна, тому треба думати, як краще зберігати оригінали документів. До того ж, “коли я торкаюсь оригіналів, – говорив *М. Чікхі*, – то мене охоплюють такі відчуття, наче я торкаюсь державного прапора”; ситуація вимагає посилити роль міжнародних архівних організацій в стратегії та прийнятті окремих програм підтримки збереження архівів у ХХІ ст.

Архівісти усвідомлюють важливість моменту і приймають нові реалії, зокрема і блискавичне розповсюдження електронних носіїв інформації, які замінюють звичні, паперові. Як зберігати та використовувати електронні документи, а також оцифровані архівні документи – ці дискусійні питання турбують архівну спільноту не перший рік. Так, на Конференції в Толедо думки розділилися щодо місця оцифрування в забезпеченні збереження документів. Безумовно, всі визнають, що створення цифрових копій архівних документів для користування ними значно покращує умови зберігання і стан оригіналів. Різні підходи виявилися у питанні щодо створення страхового фонду. Спеціально та детально проблема обговорювалася під час проведення 26 жовтня паралельної сесії I, темою якої було: “Оцифрування як стратегія збереження: можливості та обмеження”. Доповідали на сесії *Володимир Тарасов*, заступник керівника Федерального архівного агентства (Ро-

сійська Федерація) і *Майра Мена*, професор документознавства університету Гавани (Куба).

У доповіді В. Тарасова “Страхові копії: для чого вони нам необхідні”² ставилось питання про необхідність створення страхових копій для забезпечення гарантованого довготривалого збереження архівних документів (паперових і цифрових). Доповідач дав визначення поняттю *страховий фонд документів* (яке не всі розуміють так само) та посилався на результати проведеного спеціального анкетування національних (державних) архівів країн, що є членами МРА. Результати опитування засвідчили, що архівісти 17 країн із 20, які надіслали відповіді на питання анкети, проводять страхове копіювання архівних документів.

Розглянувши переваги оцифрування архівних документів, В. Тарасов висловив деякі застереження стосовно створення електронних копій архівних документів не для фонду користування, а для страхового фонду. Серед них:

- відсутність позитивних експертних оцінок щодо можливостей
- довготривалого зберігання інформації на *сучасних* цифрових носіях;
- інтенсивний розвиток цифрових технологій призводить до швидкої заміни як самих носіїв інформації, так і апаратно-програмних засобів для їх запису та читання, що створює серйозну проблему для майбутнього доступу до страхового фонду документації в цифровому форматі;
- програмний продукт, з допомогою якого здійснюється доступ до електронних носіїв інформації, також є інформаційним ресурсом і потребує страхового зберігання;
- необхідність регулярного перезапису цифрових копій в процесі їхнього довготривалого зберігання на нові носії створює також додаткові проблеми в підтвердженні юридичної сили страхових копій документів.

Говорячи про переваги мікроформ, В. Тарасов відзначив, що вони відображають конкретний документ і зберігають його зовнішній вигляд, в чому можна перекопатися без допомоги будь-яких додаткових пристроїв. До того ж зіпсувати мікрофільми важче, ніж цифрові носії. Для федеральних архівів Росії найбільш оптимальним нині визнано стандартне виготовлення страхових копій на рулонній плівці та наступне їх сканування для створення електронного фонду користування. Застосування цієї технології, наголосив доповідач, дозволяє у повній мірі використовувати мікрокопіювальне обладнання і водночас проводити оцифрування архівних документів для створення фонду користування на сучасних носіях (цей фонд також можна розглядати і як резервний страховий фонд).

Результати проведеного анкетування засвідчують, що світове архівне співтовариство поки що не має єдиної думки щодо використання цифрових технологій для створення страхового фонду. Висловлену у доповіді точку зору про необхідність створювати на сучасному *etani* страхові копії архівних документів на плівкових носіях поділяють (за результатами опитування) архівісти Білорусі, В'єтнаму, Латвії, Малайзії, Німеччини, Португалії, Сербії, України та Чехії. Архівісти ж Албанії, Вірменії, Італії, Мексики, Словенії, Фінляндії, Швеції, Естонії та ін. вважають, що страховий фонд має створюватися тільки на електронних носіях.

У доповіді з неординарною назвою “Одне зображення варте тисячі слів: оцифрування як стратегія забезпечення збереженості” (“A picture paints a thousand words: digitization as a preservation strategy”), професор архівних досліджень Гаванського університету М. Мена висловила свої застереження з цього приводу³. Аналізуючи позитивні та негативні сторони оцифрування, доповідач дійшла висновку, що попередні сподівання на універсальний доступ та низьку вартість в основному не справдилися, що нині розробка програмного забезпечення для оцифрування вимагає значних інвестицій, інноваційних підходів, ретельного планування тощо. Сам же доступ до графічних зображень, на думку М. Мени, можливий тільки за чіткої схеми метаданих, отже, як це не парадоксально, зображення “працює” лише тоді, коли воно супроводжується “тисячею слів”.

27 жовтня головна увага учасників Конференції зосереджувалася на обговоренні питань запобігання втратам та пошкодженню архівних документів через техногенні або природні катастрофи, співпраці та стратегічного партнерства з ліквідації їх наслідків для архівів. На відкритому пленарному засіданні, паралельних секціях і семінарах архівісти з різних країн аналізували уроки катастроф, висловлювали пропозиції щодо кооперації та стратегічного партнерства, “запобіжних чинників”, планування на випадок катастроф і адекватного реагування на них з метою збереження архівних документів. Учасники конференції були однакові в тому, що у зв'язку з катастрофами (природними, техногенними, соціальними), які відбувалися останнім часом, необхідне об'єднання зусиль міжнародної архівної спільноти в програмах з ліквідації наслідків катастроф для архівів. Зрозуміло, прогнозування тут неможливе, але вивчення та врахування досвіду має стати обов'язковим.

З метою поглиблення міжнародного архівного співробітництва відбуваються й організаційні зміни в міжнародних архівних організаціях. Про них йшлося на щорічних загальних зборах Міжнародної Ради Архівів, які відбулися 28 жовтня. Після активного обговорення доповіді Президента МРА “Досягнення та перспективи”, звітів про роботу, питання про удосконалення системи сплати членських внесків, першого

проекту бюджету на 2012 р., внесення змін до Конституції (Статут) МРА Генеральна асамблея ухвалила низку важливих рішень:

1. Міжнародна конференція Круглого столу архівів у Толедо стала останньою в історії МРА. “Конституційна реформа” змінила назву і статус CITRA. З 2012 року відбуватимуться щорічні конференції МРА, учасниками яких можуть бути всі її члени. Конгреси й надалі проводитимуться раз на чотири роки. Бюро CITRA скасовується. Передбачається підготувати нову редакцію Статуту МРА та затвердити його новий варіант під час проведення Міжнародного конгресу архівів у Брісбені (Австралія) в 2012 р. Для цього створено спеціальну робочу групу на чолі з президентом МРА М. Берендсе.

2. Визначено порядок проведення виборів на керівні посади в МРА, термін повноважень яких збігає в 2012 р. Зокрема, будуть проведені вибори президента МРА, віце-президентів з питань маркетингу та програм, членів комісії з аудиту. Передбачається провести вибори шляхом електронного голосування наприкінці березня 2012 року.

3. Ухвалено рішення продовжити термін подання заявок на виступи та здійснення заходів під час проведення Міжнародного конгресу архівів в Австралії до 31 січня 2012 року.

4. Місцем проведення Міжнародного конгресу архівів 2016 року визначено м. Сеул (Корея).

5. Алісію Касас де Баран (Alicia Casas de Barrán), директора Національних Архівів Уругваю, було відзначено почесним званням “дійсного члена МРА” (ICA fellow).

6. У період 2013–2015 рр. передбачається провести щорічну конференцію МРА в одній з країн Африки.

У зверненні до усіх членів категорії А Міжнародної Ради Архівів керівництво МРА ще раз привернуло увагу країн-учасниць до Універсальної декларації архівів (затверджена на Загальних щорічних зборах у м. Осло 17 вересня 2010 р.). Декларація у стислій формі визначає роль і місце архівів у ХХІ столітті. Вона має бути представлена на 36-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО. У випадку підписання Декларації, зазначається у зверненні, буде зроблено значний крок в усвідомленні важливості місії архівів, зокрема й для подальшого розвитку архівної справи в Україні.

---

¹ Див. наприклад : www.ica.org/...citra-2011/about-citra-2011

² <http://archives.ru/reporting/report-tarasov-2011-toledo.shtml>

³ Див.: <http://flyingreporters.ica.org/toledo2011/2011/10/26/preservation-strategy-the-promises-and-realities-of-digitization/>